

ОСНОВНІ етапи припинення

КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ ЛІКВІДАЦІЇ В ДОБРОВІЛЬНОМУ ПОРЯДКУ

І. В. Труш

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Інституту економіко-правових досліджень НАН України

У статті розглядається сутність поняття припинення комунального підприємства шляхом ліквідації.

На підставі аналізу чинного законодавства, яке забезпечує правове регулювання відносин припинення суб'єкта господарювання, виділені основні етапи припинення комунального підприємства шляхом ліквідації та особливості ліквідації комунальних акціонерних товариств, товариств з обмеженою відповідальністю.

Ключові слова: комунальне підприємство, припинення суб'єкта господарювання, ліквідаційний баланс, державна реєстрація, ліквідація підприємства.

В статье рассматривается сущность понятия прекращения коммунального предприятия путём ликвидации. На основе анализа действующего законодательства, которое обеспечивает правовое регулирование отношений прекращения субъекта хозяйствования, выделены основные этапы прекращения коммунального предприятия путём ликвидации и особенности ликвидации коммунальных акционерных обществ, обществ с ограниченной ответственностью.

Ключевые слова: коммунальное предприятие, прекращение субъекта хозяйствования, ликвидационный баланс, государственная регистрация, ликвидация предприятия.

In article the essence of concept of the termination of the municipal enterprise by elimination is considered. On the basis of the analysis of the current legislation which provides legal regulation of the relations of the termination of the subject of managing, the main stages of the termination of the municipal enterprise are allocated with a way of elimination and feature of elimination of municipal joint-stock companies, limited liability companies.

Keywords: municipal enterprise, termination of the subject of managing, liquidating balance, state registration, enterprise elimination.

Припинення суб'єкта господарювання (у т. ч. і комунального підприємства) є таким самим закономірним та органічним процесом, як і його створення. У 2011 році майже 250 тис. суб'єктів господарювання вимушені були припинити своє існування. За умов ринкової економіки замість ліквідованих з'являються нові підприємства, які здатні більш ефективно займатися господарською діяльністю і отримувати сталі прибутки. Проте існуючий порядок припинення суб'єктів господарювання в Україні, який є довготривалим і нелегким, спонукає власників підприємств, що припиняють свою фінансово-господарську діяльність через різні життєві обставини, залишати ці підприємства існувати на папері та не виконувати законодавством встановленої процедури їх ліквідації. За інформацією Київської місь-

кої державної адміністрації за станом на 1.03.2012 р. у столиці 53 комунальні підприємства (далі — КП) не ведуть ніякої господарської діяльності, не є активними, зокрема КСК «Київ», КП «Київінформатика», «Домашній магазин», «Київкультура сервіс» та ін.

Дослідженню різних аспектів припинення суб'єктів господарювання приділяли увагу багато вітчизняних і зарубіжних учених, таких, як: О. А. Беляневич, О. М. Вінник, В. К. Мамутов, В. С. Мартем'янов, О. П. Подцерковний, О. В. Титова, Г. Ф. Шершеневич, В. С. Щербина, Н. В. Щербакова та ін. Разом з тим питання припинення комунального підприємства залишається малодослідженим. Метою цієї статті є виділення основних послідовних етапів припинення комунального підприємства шляхом ліквідації.

Ліквідація є другим шляхом припинення підприємства, який передбачений ч. 1 ст. 33 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» від 15.05.2003 р. № 755-ІУ (далі Закон № 755-ІУ), ч. 1 ст. 59 Господарського кодексу України (далі — ГК України), ч. 1 ст. 104 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України). Національне законодавство не містить визначення поняття «ліквідація юридичної особи», «ліквідація суб'єкта господарювання», «ліквідація підприємства». Міністерство юстиції України в своєму роз'ясненні «Гарантії працівників у разі ліквідації або реорганізації підприємства, установи, організації» від 25.01.20011 р. робить висновок, що ліквідація — це така форма припинення юридичної особи, за якої припиняються всі права та обов'язки. У науковій літературі зустрічаються різні точки зору щодо сутності ліквідації. О. П. Подцерковний вважає, що ліквіда-

ція є організаційно-майновою процедурою, спрямованою на фактичне припинення суб'єкта господарювання — юридичної особи, необхідною умовою якої є розрахунки з кредиторами і дебіторами, складання ліквідаційного балансу, передача документів в архів, знищення печаток, закриття рахунків, зняття такого суб'єкта з обліку в контролюючих органах тощо [1, с. 110]. П. О. Повар під ліквідацією підприємства розуміє припинення його існування як суб'єкта права за встановленою законом процедурою без настання універсального правонаступництва [2]. М. І. Брагінський акцентує увагу на тому, що ліквідація означає припинення юридичної особи, проте не означає перехід прав та обов'язків [3]. О. В. Титова визначає ліквідацію як припинення діяльності підприємства без переходу прав та обов'язків у порядку правонаступництва до інших осіб, крім випадків, спеціально обумовлених законодавством, і пропонує включити це визначення у чинне законодавство як дефінітивну норму [4, с. 7, 14]. Слід зазначити, що запропонована науковцем дефініція поняття «ліквідація» містить помилку. У результаті ліквідації суб'єкт господарювання припиняє бути суб'єктом права, і, звісно ж, припиняється його діяльність. Тому слово «діяльності» у словосполученні «припинення діяльності підприємства» є зайвим. Аналогічну помилку можна зустріти і в окремих словниково-тлумачних джерелах, у яких надається визначення поняття «ліквідація підприємства» [5, с. 493].

Відповідно до частини 1 статті 59 ГК України, ч. 1 ст. 110 ЦК України, ч. 1 ст. 33 Закону № 755-ІУ КП припиняється шляхом ліквідації у добровільному порядку — на підставі рішення ради (рад, якщо власниками підприємства є декілька рад), у примусовому по-

рядку — на підставі рішення суду. Наприклад, рішенням Київської міської ради від 6.10.2011 р. № 197/6413 «Про ліквідацію комунального підприємства «Ресторан «Славутич» [6] з метою підготовки столиці до проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу та у зв'язку з тим, що комунальне підприємство «Ресторан «Славутич» фактично не здійснює фінансово-господарської діяльності, комунальне підприємство «Ресторан «Славутич» було ліквідовано. За даними керівництва Київської міської державної адміністрації у 2012 р., щодо 34 КП прийнято рішення про їх ліквідацію. Окрім того, відповідно до рішення колишніх районних рад м. Києва у стадії ліквідації перебувають районні КП, найбільша кількість таких підприємств розташована в Шевченківському районі — 15, в Голосіївському — 8, у Подільському — 5 [7].

Юридичними підставами добровільного припинення КП шляхом ліквідації можуть бути: ліквідація районних рад у місті із районним поділом на підставі відповідного рішення місцевої ради; невиконання КП покладених на нього завдань, передбачених програмами соціально-економічного розвитку даної адміністративної території; систематична збитковість комерційного КУП, комунального АТ, комунального ТОВ; зміна правового режиму майна КП; використання КП закріпленого за ним майна не за цільовим призначенням; перепрофілювання підприємства; великий дефіцит місцевого бюджету, який не дає змоги утримувати некомерційні КУП; знищення майна, на базі якого було утворено КП; досягнення мети, відповідно до якої створювалося КП; закінчення строку, на який було створено КП; наявність заборгованості за заробітною платнею через відсут-

ність ліквідаційної маси (лист Держпідприємництва України «Про розгляд листа» від 30.11.2005 р. № 10498) тощо.

Примусово КП може бути припинено відповідно до судового рішення постановленого на підставах, визначених законом. Примірний перелік юридичних підстав примусового припинення суб'єкта господарювання наведений у ч. 2 ст. 38 Закону № 755-ІУ. Судова практика щодо вичерпаності переліку підстав, передбачених п. 2 ст. 38 Закону № 755-ІУ, не є однозначною. Так, постановою Вищого господарського суду України від 28.07. 2005 р. за справою № 51/83–04 зазначено, що п. 2 ст. 38 Закону № 755-ІУ встановлено вичерпний перелік підстав для припинення юридичної особи, які не пов'язані з банкрутством юридичної особи. Проте Верховний Суд України (лист від 01.01.2004 р.) вважає, що підставою для припинення юридичної особи і скасування її державної реєстрації (крім випадків, наведених у ст. 38 Закону №755-ІУ) може бути відсутність в установчих документах юридичної особи обов'язкових відомостей, наявність яких передбачена законом [8]. На думку автора, перелік підстав примусового припинення суб'єкта господарювання не є вичерпним і може бути продовжений відповідно до деяких законодавчих актів України. Наприклад, згідно зі ст. 21 Закону України «Про охорону праці», Законів України «Про службу безпеки України», «Про прокуратуру» та ін. Законодавством деяких зарубіжних країн відсутність діяльності чи її припинення визнається підставою для прийняття рішення про примусову ліквідацію (припинення), зокрема, у Великобританії компанія може бути ліквідована судом, якщо вона не почала вести бізнес протягом року після своєї реєстрації або не здійснювала його протягом цілого року [9].

Загальний порядок припинення підприємства шляхом ліквідації регламентується ч. 1, 6 ст. 59, ст. 60–61 ГК України, ст. 110–112 ЦК України, ст. 36, 38, 38–1 Закону № 755-ІУ. Зазначені нормативні положення дають змогу виокремити такі послідовні етапи добровільного процесу ліквідації підприємства, не пов'язаного з банкрутством.

Перший етап. *Прийняття рішення про припинення підприємства шляхом його ліквідації та подання держреєстратору документів для внесення запису до ЄДР про рішення щодо ліквідації підприємства.* Відповідно до частини 1 ст. 143 Конституції України вирішення питань реорганізації та ліквідації КП віднесено до компетенції територіальних громад села, селища, міста в особі утворених ними органів місцевого самоврядування. Ця конституційна норма кореспондується у нормативне положення п. 30 ч. 1 ст. 26 Закону № 280/97-ВР, згідно з якою рішення про реорганізацію та ліквідацію приймаються виключно на сесії ради. Але спочатку питання про ліквідацію КП повинно бути розглянуто на засіданні профільної комісії ради (декількох комісій рад, у тому числі з питань бюджету), і тільки після позитивного висновку комісії (спільного засідання комісій) це питання виноситься на розгляд сесії ради. Як правило, до проекту рішення сесії ради про припинення підприємства шляхом ліквідації додається на затвердження сесії ради персональний склад ліквідаційної комісії. Згідно з частиною 1 статті 60 ГК України ліквідація суб'єкта господарювання здійснюється ліквідаційною комісією, яка утворюється власником (власниками) майна суб'єкта господарювання чи його (їх) представниками (органами), або іншим органом, визначеним законом, якщо інший порядок

їх утворення не передбачений ГК України. Наприклад, відповідно до складу ліквідаційної комісії, який визначений в додатку до рішення Славутської районної ради Хмельницької області «Про ліквідацію комунального підприємства Славутська міжлікарняна аптека № 177» від 05.04.2012 р. № 10–15/2012 [10], ліквідацію цього підприємства покладено на районну раду та її виконавчий орган. Ліквідацію суб'єкта господарювання може бути також покладено на орган управління суб'єкта, що ліквідується. У своєму рішенні про ліквідацію КП рада також визначає строки проведення ліквідації та строк для заяви претензій кредиторів, який не може бути меншим, ніж два місяці з дня оголошення ліквідації. Після прийняття і оформлення рішення про припинення підприємства шляхом ліквідації необхідно звернутися до держреєстратора з приводу внесення до ЄДР запису про рішення щодо припинення суб'єкта господарювання. Перелік документів, які потрібно надати держреєстратору для виконання цієї процедури, визначений ч. 1 ст. 34 Закону № 755-ІУ. Він складається із: нотаріально завіреної копії рішення засновників (учасників) або уповноваженого органу про ліквідацію підприємства; копії квитанції або платіжного доручення, що підтверджує внесення плати (51 грн) за публікацію повідомлення у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації (далі — ЗМІ) про рішення власників ліквідувати підприємство; якщо закон передбачає одержання згоди на ліквідацію відповідного органу державної влади, то додатково подається документ, що підтверджує її наявність. У разі подання документів посадовою особою, яка уповноважена діяти від імені підприємства (наприклад, директор КП), то пред'являється

паспорт, якщо представник підприємства — крім паспорта, він подає довіреність або її нотаріально завірнену копію. Про внесення даного запису до ЄДР держреєстратор того ж самого дня зобов'язаний повідомити органи статистики, податкової служби, Пенсійного фонду України і фондів соціального страхування.

Повідомлення про внесення запису до ЄДР щодо прийняття рішення органом місцевого самоврядування про припинення КП повинно бути обов'язково опубліковано у спеціалізованому друкованому ЗМІ (ч. 2 ст. 105 ЦК України, ч. 3 ст. 60 ГК України, абз. 2 ч. 1 ст. 35 Закону № 755-ІУ). Таким спеціалізованим друкованим ЗМІ є «Бюлетень державної реєстрації», який зареєстрований як офіційне, загальнодержавне, вітчизняне видання. Частина 3 ст. 60 ГК України вимагає, щоб зазначене повідомлення у друкованому ЗМІ розміщувала ліквідаційна комісія. Проте на практиці підприємство тільки сплачує за публікацію (51 грн), розміщує оголошення в «Бюлетені державної реєстрації» безпосередньо сам держреєстратор. З моменту виходу публікації про припинення підприємства строки виконання за кредиторською заборгованістю вважають такими, що умовно настали (ч. 1 ст. 107 ЦК України). Наступним кроком у процедурі ліквідації після повідомлення повинна стати інвентаризація майна підприємства, обов'язковість проведення якої встановлена ч. 4 ст. 111 ЦК України. ГК України на відміну від ЦК України проведення інвентаризації при припиненні підприємства не передбачено. Відсутність відповідної норми в тексті закону не відповідає правовим засадам правового регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності

в Україні, визначених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-ХІУ. У зв'язку з чим, доцільно доповнити ч. 3 ст. 60 ГК України другим абзацом, який викласти в такій редакції: «Ліквідаційна комісія вживає всіх заходів щодо забезпечення проведення інвентаризації майна суб'єкта господарювання, що припиняється, повернення майна, яке перебуває у третіх осіб».

У процесі припинення КП з метою встановлення справедливої вартості наявного у підприємства майна проводиться його оцінка. Відповідно до статті 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 р. № 2658-III (далі — Закон № 2658-III) оцінка майна КП, що припиняється, є обов'язковою. Статтею 5 цього Закону встановлено, що суб'єктом оціночної діяльності може бути тільки той суб'єкт господарювання, який зареєстрований в установленому законодавством порядку: фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, а також юридичні особи, у складі яких працює хоча б один оцінювач, та які отримали сертифікат суб'єкта оціночної діяльності. У частині 5 статті 60 ГК України наголошується: «Ліквідаційна комісія оцінює наявне майно суб'єкта господарювання, який ліквідується...». Проте ліквідаційна комісія не є суб'єктом оціночної діяльності і не має права проводити оцінку майна. У зв'язку з чим доцільно внести певні зміни до ч. 5 ст. 60 ГК України і замінити словосполучення «оцінює наявне майно» на словосполучення «забезпечує проведення оцінки наявного майна».

Другий етап. *Розрахунки з кредиторами і дебіторами та складання ліквідаційного балансу.* Одним з головних завдань ліквідаційної комісії підпри-

ємства є стягнення його дебіторської заборгованості, виявлення кредиторів і письмове повідомлення кожного з них про ліквідацію КП (після публічного повідомлення в друкованому ЗМІ). Після інвентаризації та закінчення 2-місячного строку для пред'явлення кредиторами своїх вимог, перед складанням ліквідаційного балансу, складається проміжний ліквідаційний баланс підприємства (ч. 8 ст. 111 ЦК України). Проміжний ліквідаційний баланс включає в себе відомості про склад майна підприємства, що ліквідується, перелік пред'явлених вимог і результат їх розгляду та затверджується головою ради, а у випадках, установлених законом, головою місцевої державної адміністрації. Складання проміжного ліквідаційного балансу має важливе значення для визначення ліквідаційної маси суб'єкта господарювання, що ліквідується. Ліквідаційна маса — це сукупність майнових активів (майно та майнові права) підприємства, які належать йому на праві власності, оперативного управління або господарського відання і які виявлені в процесі проведення ліквідаційної процедури. За загальним правилом, закріпленим у ч. 3 ст. 110 ЦК України, ст. 51 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ, у разі недостатності майна підприємства, що ліквідується, для задоволення вимог кредиторів запроваджується процедура банкрутства. У цьому випадку ліквідаційна комісія повинна звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство такої юридичної особи.

Виплата грошових сум кредиторам підприємства, що ліквідується, проводиться у порядку черговості, установленому ст. 112 ЦК України. Вимоги од-

нієї черги задовольняють пропорційно до суми вимог, що належать кожному кредитору цієї черги. Якщо ліквідаційна комісія відмовляє кредитору в його вимогах (повністю або частково) або ухиляється від їх розгляду, кредитор має право до затвердження ліквідаційного балансу звернутися до суду. Слід зазначити, що ліквідаційна комісія не є юридичною особою і тому не може виступати відповідачем або позивачем у суді. Тому у разі виникнення необхідності оспорити дії ліквідаційної комісії, позов потрібно подавати до самого підприємства в загальному порядку. Адже на протязі роботи ліквідаційної комісії підприємство продовжує існувати, володіти правами і нести обов'язки як звичайна юридична особа у тій або іншій організаційно-правовій формі.

Водночас із проведенням розрахунків з кредиторами, ліквідаційна комісія вживає заходів щодо: зняття з обліку у податковій інспекції (отримання довідки про зняття з обліку платника податків за формою № 22-ОПП); зняття з обліку в Пенсійному фонді України (отримання довідки про зняття з обліку); закриття рахунків у банку (отримання довідки банку про закриття поточного рахунка); передачі документів у державний архів (отримання довідки архіву про прийняття документів, що підлягають довгостроковому зберіганню — понад 10 років); знищення печатки у дозвільних органах. Органи державної податкової служби, Пенсійного фонду України в період проходження процесу припинення юридичної особи проводять заходи, які передбачені ч. 8 ст. 36 Закону № 755-ІУ. До затвердження ліквідаційного балансу ліквідаційна комісія зобов'язана скласти та подати органам державної податкової служби, Пенсійного фонду Украї-

ни та фондів соціального страхування звітність за останній звітний період.

Важливе значення для подальшого розвитку відносин у сфері припинення юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців мало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про зміни до законодавства щодо спрощення процедур припинення юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців за їх рішенням» від 19.06.2011 р. № 3384, який набрав чинності 19.12.2011 р. Цим Законом були внесені зміни зокрема до ГК України, ЦК України, Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців», «Про господарські товариства», зокрема введення принципу мовчазної згоди. Зміст цього принципу, відповідно до ч. 4 ст. 36 Закону № 755-ІУ полягає ось у чому: якщо після закінчення процедури припинення, передбаченої законом, але не раніше закінчення строку заявлення кредиторами своїх вимог юридичній особі в установленому законом порядку органом державної податкової служби та/або Пенсійного фонду України не надані довідки про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових коштів до Пенсійного фонду України та фондів соціального страхування або рішення про відмову в їх видачі, то голова комісії з припинення або вповноважена ним особа не раніше, ніж через 10 робочих днів з дня закінчення такого строку, набуває право на подання державному реєстраторові документів, передбачених ч. 1–3 ст. 36 цього Закону, за винятком зазначених довідок, для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації за принципом мовчазної згоди. Строк державної ре-

естрації припинення юридичної особи та фізичної особи — підприємця не повинен перевищувати одного робочого дня з дати надходження документів для проведення державної реєстрації припинення.

Після завершення розрахунків з кредиторами ліквідаційна комісія складає ліквідаційний баланс, який затверджується головою ради (або головою місцевої державної адміністрації), і забезпечує його подання органам державної податкової служби. Ліквідаційний баланс є обов'язковим елементом ліквідаційної процедури, який являє собою фінансовий документ, у якому відображаються його активи, зобов'язання та власний капітал на дату завершення ліквідаційної процедури [11].

Третій етап. *Державна реєстрація припинення підприємства.* Ліквідаційна комісія в особі голови ліквідаційної комісії або вповноваженої ним особи після закінчення процедури ліквідації зобов'язана забезпечити подання державному реєстраторові документів (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення), визначених ч. 1 ст. 36 Закону № 755-IV. Але цей перелік не є повним. Власний досвід спілкування автора з держреєстраторами свідчить про те, що, як правило, додатково пропонується надати: свідоцтво про державну реєстрацію підприємства; оригінал установчих документів; акт ліквідаційної комісії з ліквідаційним балансом, затвердженим головою ради (або головою місцевої державної адміністрації); довідку архівної установи про прийняття документів. КП зніметься з обліку в органах державної податкової служби, Пенсійного фонду України, фондах соціального страхування лише після одержання від держреєстратора відомостей про державну реєстрацію припинення

підприємства. Дата внесення до ЄДР запису про проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації є датою державної реєстрації припинення юридичної особи. У разі виникнення суперечок між різними фракціями ради щодо доцільності подальшого існування КП слід урахувувати роз'яснення, що наведені в п. 1 листа Вищого арбітражного суду України «Про деякі питання практики вирішення господарських судів» від 06.06.1994 р. № 01–8/368, у якому зазначено, що ліквідоване підприємство має право звернутись до арбітражного суду із заявою про визнання недійсним акта про його ліквідацію до моменту виключення із державного реєстру.

Законодавче регулювання ліквідації комунального АТ має свої особливості, які визначені Законом України «Про акціонерні товариства» та іншими законодавчими актами України. Основними особливостями ліквідації комунального АТ є: рішення про ліквідацію товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження проміжного ліквідаційного балансу, ліквідаційного балансу, порядку затвердження між акціонерами майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів приймають загальні збори акціонерів; до ліквідаційної комісії з моменту її обрання переходять повноваження наглядової ради та виконавчого органу; додатково подається держреєстратору копія розпорядження про скасування реєстрації випуску акцій, засвідчена Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; вимоги кредиторів та акціонерів задовольняються у дев'ять черг на відміну від чотирьох, установлених ч. 1 ст. 112 ЦК України. Якщо єдиним акціонером товариства є територіальна громада, рішен-

ня про ліквідацію товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження проміжного ліквідаційного балансу, ліквідаційного балансу приймає орган місцевого самоврядування, у визначених законом випадках — місцева державна адміністрація.

Припинення комунального ТОВ шляхом ліквідації відбувається в загальному порядку відповідно до ст. 33–36, ст. 38, ст. 38–1, ст. 40 Закону № 755-ІУ, ст. 19–22, ст. 59 Закону України «Про господарські товариства», ч. 1, ч. 6–9 ст. 59, ст. 60 ГК України, ст. 104–112 ЦК України. Серед особливостей ліквідації комунального ТОВ можна виділити такі: рішення про ліквідацію товариства приймається загальними зборами товариства; якщо учасники товариства до закінчення першого року з дня державної реєстрації товариства не внесли (не повністю внесли) свої вклади до статутного капіталу, загальні збори можуть прийняти рішення про ліквідацію товариства. У випадку, коли єдиним засновником (учасником) това-

риства є територіальна громада, то рішення про ліквідацію приймає орган місцевого самоврядування одноосібно.

Отже, на підставі аналізу чинного законодавства, що забезпечує регулювання припинення суб'єкта господарювання шляхом ліквідації, можна виділити основні етапи ліквідації КП. Це такі послідовні етапи: перший етап — прийняття рішення про припинення підприємства шляхом його ліквідації та подання держреєстратору документів для внесення запису до ЄДР про рішення щодо ліквідації підприємства; другий етап — розрахунки з кредиторами і дебіторами та складання ліквідаційного балансу; третій етап — державна реєстрація припинення підприємства. Припинення комунального АТ та ТОВ має свої особливості, які визначені Законами України «Про акціонерні товариства», «Про господарські товариства», «Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб-підприємців» та іншими законодавчими актами України.

Список використаної літератури

1. Господарське право : підруч. / О. П. Подцерковний, О. О. Квасницька, А. В. Смітюх та ін. ; За ред. О. П. Подцерковного. – Х. : Одісей, 2010. – 640 с.
2. Повар П. О. Поняття ліквідації підприємства / П. О. Повар // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2009. – № 1. – С. 135-144.
3. Брагинский М. И. Юридические лица // Хозяйство и право. – 1998. – № 3.
4. Титова О. В. Захист майнових інтересів учасників процесу ліквідації на підприємствах : автореф. дис. ... к. ю. н. – Донецьк. – 2006. – 19 с.
5. Юридична енциклопедія : У 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2001. – Т. 3 : К-М. – 2001. – 792 с.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kreschatic.kiev.ua>
7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kyiv.comments.ua>
8. Черкес В. Принудительная ликвидация // Юридическая практика. – 2007. – 6 марта.
9. Кибенко Е. Р. Корпоративное право Великобритании. Законодательство. Прецеденты. Комментарии. – 2003. – 368 с.
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sl-rada.com>
11. Корецька С. О. Проблеми побудови ліквідаційного балансу підприємства – банкрута та шляхи їх вирішення / С. О. Корецька / Ефективна економіка. – 2011. – № 11.